

Irena Szczepankowska
(Białystok)

WŁAŚCIWOŚCI JĘZYKA POETYCKIEGO ROMANTYKÓW W ROZPRAWACH PANI PROFESOR HALINY KRUKOWSKIEJ – SPOJRZENIE JĘZYKOZNAWCY

Pani Profesor Halina Krukowska jest wybitną znawczynią literatury romantycznej, o czym świadczą przede wszystkim jej wnikliwe rozprawy naukowe, pisane swoistym, rozpoznawalnym stylem: logicznym i przejrzystym, precyzyjnie rozwielającym w zdaniach zwięzłych i aforystycznie celnych – jakby wbrew naturze centralnego tematu Jej zainteresowań badawczych – zjawisko tak wieloaspektowe i nacechowane tajemniczą symboliką, jakim jest „noc romantyczna”. Nie tylko właściwości stylu naukowego Jubilatki – skądinąd warte szczególnej uwagi ze strony adeptów humanistyki – zasługują na podkreślenie w tomie poświęconym uhonorowaniu Jej osiągnięć na niwie działalności naukowej i dydaktycznej. Pragnę przede wszystkim wyrazić podziw dla kompetencji i swobody, z jakimi Badaczka posługuje się wiedzą na temat mechanizmów operowania językiem i metod analizy lingwistycznej, analizując teksty poetyckie romantyków.

Językoznawcę, ukształtowanego w dwudziestowiecznej tradycji strukturalistycznej – kładącej duży nacisk na autonomizację przedmiotu i metod badawczych poszczególnych dyscyplin naukowych – zafrapują prezentowane przez Panią Profesor możliwości wykorzystania kompetencji interdyscyplinarnej. Styl tekstu literackiego był, co prawda, zawsze wspólnym obszarem zainteresowań, zarówno historyków i teoretyków literatury, jak i językoznawców. Trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że dwudziestowieczna stylistyka językoznawcza – obciążona znanymi wymogami respektowania Saussure’owskich opozycji (*langue – parole, synchronia – diachronia, signifiant – signifié* itp.) oraz nie zawsze trafnie pojętym scjentyzmem, eliminującym z obszaru penetracji lingwistycznych problemy, które nie poddają się wyjaśnianiu w ujęciu logiki formalnej i statystyki – niezbyt dobrze radziła sobie z zadaniem powiązania analizy języka tekstu literackiego z interpretacją jego znaczenia.

Dociekanie sensotwórczych właściwości stylu wypowiedzi indywidualnej wymaga bowiem takich koncepcji i narzędzi lingwistycznych, które pozwalają badać procesy językowe w powiązaniu z innymi zdolnościami poznawczymi (a nie w oderwaniu od nich), takimi jak: procesy zmysłowej percepcji świata; doświadczenie fizycznej przestrzeni i jego projekcja w abstrakcyjne domeny rzeczywistości; mechanizmy kategoryzowania i wartościowania przedmiotów; indywidualna adaptacja kulturowego obrazu świata itp. Tak postawionemu zadaniu wychodzą dziś naprzeciw te koncepcje językoznawcze, które pozostają w bliższym lub dalszym związku z założeniami tzw. lingwistyki kognitywnej (łączonej z nazwiskiem głównego jej teoretyka i propagatora Ronalda W. Langackera).

Dużą wagę przywiązuje się w tym nurcie współczesnego językoznawstwa do synkretycznego ujmowania zjawisk językowych, zarówno w planie relacji między poszczególnymi poziomami języka, jak i w perspektywie ich łączenia z innymi rezultatami doświadczenia po-

znawczego, które wykorzystujemy w procesach konceptualizacji, czyli tworzenia pojęć. Pojęcie to stwarza zarazem nowe obiecujące możliwości wypracowania metajęzyka interdyscyplinarnego, łączącego narzędzia i metody stylistyki językoznawczej i literackiej.

Otóż teoretyczna refleksja Jubilatki nad językiem poematów romantycznych – mam tu w szczególności na myśli dwie rozprawy: *Symbolika a składnia w „Zamku kaniowskim” Seweryna Goszczyńskiego* (wyd. w: Rocznik XIII/1978 Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, s. 5-13) oraz *Składnia poetycka Malczewskiego* (w: *Antoniemu Malczewskiemu w 170 rocznicę pierwszej edycji „Marii”*, Białystok 1997, s. 333-357) – znakomicie wytycza taki właśnie kierunek interpretacji tekstu poetyckiego, w którym podążają obecnie językoznawcy podejmujący badania nad językiem literackim, oraz literaturoznawcy, którzy nie ignorują w dociekaniach semantyczno-stylistycznych dorobku lingwistyki. Halina Krukowska przywołuje w swoim opisie języka poematów romantycznych kategorie tradycyjnej gramatyki, ściśle zespolonej z logiką i retoryką, wpisując je w ogólne ramy analizy strukturalnej tekstu literackiego, proponowanej przez Rolanda Barthesa, i interpretacyjne założenia krytyki tematycznej spod znaku Gastona Bachelarda. Łącząc inspiracje w zakresie interpretacji i sposobów opisu, płynące z różnych źródeł, ukazuje, w jaki sposób poszczególne poziomy językowej realizacji wypowiedzi, przede wszystkim składnia i kompozycja, zostały obciążone znaczeniami symbolicznymi.

„Głębinowa” metafizyka poematu Goszczyńskiego oraz muzyczność poezji Malczewskiego – uzyskiwana za pomocą środków językowego obrazowania na wszystkich poziomach tekstu: fonetycznym, morfologicznym, leksykalnym, składniowym i kompozycyjnym – rysuje się tak przekonująco w błyskotliwej, a jednocześnie dokonywanej z logiczną precyzją, interpretacji Haliny Krukowskiej, również dzięki temu, że Badaczka bardzo dobrze rozumie mechanizmy rządzące użyciem języka w różnych jego odmianach funkcjonalnych i stylistycznych. A co za tym idzie, potrafi dostrzec nawet najbardziej subtelne „gry językowe” i zabiegi stylizacyjne oraz trafnie wydobyć niepowtarzalne – bo ściśle zespolone z indywidualną wyobraźnią i stanem ducha twórcy – właściwości językowej symbolizacji przestrzeni poetyckiego widzenia.

Językoznawca, zainteresowany zwłaszcza problemami semantyki i stylistyki, z satysfakcją zapozna się z analizą języka poematów romantycznych, proponowaną przez Panią Profesor. Znajdzie tu znakomicie wytyczone i odpowiadające jego obecnym oczekiwaniom perspektywy – zarówno w zakresie przedmiotu, jak i metajęzyka opisu – współpracy interdyscyplinarnej, ale też po prostu tak potrzebnego (a trochę w minionym stuleciu zaniedbanego) dialogu humanistów, zobowiązanych przecież do owocnego porozumiewania się ponad podziałami na dyscypliny, języki i metody.